

Ceratophysella armatissima (GISIN, 1958) (Collembola: Hypogastruridae) w Polsce

Ceratophysella armatissima (GISIN, 1958) (Collembola: Hypogastruridae) in Poland

Dariusz SKARŻYŃSKI

Zakład Biologii, Ewolucji i Ochrony Bezkręgowców, Uniwersytet Wrocławski, ul. Przybyszewskiego 65, 51-148 Wrocław,
e-mail: dariusz.skarzynski@uwr.edu.pl, ORCID: 0000-0002-1767-5747

KEY WORDS: springtails, alpine zone, Tatra Mts, Carpathians, checklist.

Ceratophysella armatissima (GISIN, 1958) został opisany z alpejskich łąk położonych na wysokości 2000–2100 m n.p.m. w masywie Marmolada we włoskich Dolomitach. Autor gatunku uznał, że występowanie kolcokształtnych szczecin na głowie i tułowi znakomicie go odróżnia od wszystkich znanych gatunków z rodzaju *Ceratophysella* BÖRNER, 1932. Porównywał go bardziej szczegółowo z *C. armata* (NICOLET, 1841), który, jak zaznaczył, różni się wyraźnie krótszym wyrostkiem empodialnym (GISIN 1958). W późniejszym okresie *C. armatissima* wykazywany był z wielu stanowisk w Górach Dynarskich w Bośni i Hercegowinie (ŽIVADINOVIĆ 1983a, b, 1988, ŽIVADINOVIĆ, ŽIHER-ŠTRBO 1988). Ponadto, występowanie formy *C. armata* zbliżonej morfologicznie do *C. armatissima* w hiszpańskich Pirenejach odnotował JORDANA (1980), a w strefie subalpejskiej polskich Tatr Zachodnich, w masywie Ciemniaka SKARŻYŃSKI (2003 – jako forma S).

Przegląd niepublikowanych do tej pory danych uzyskanych w 2004 roku w tym samym rejonie Tatr, ale w piętrze alpejskim (Chuda Turnia) ujawnił istnienie populacji *C. armatissima* o stabilnej morfologii zgodnej z opisami GISINA (1958, 1960) i uwagami SKARŻYŃSKIEGO (2003), który badał okazy typowe tego gatunku. Stabilność cech diagnostycznych, w tym konsekwentne występowanie kolcokształtnych szczecin na głowie i tułowi u dorosłych osobników (SKARŻYŃSKI 2003: Ryc. 4-6), została potwierdzona podczas trzymiesięcznej hodowli w laboratorium. W tym kontekście osobniki oznaczone przez SKARŻYŃSKIEGO (2003) jako forma S *C. armata* należy przyporządkować do *C. armatissima*.

Warto odnotować, że ten gatunek ma specyficzne wymagania siedliskowe. Preferuje siedliska otwarte, głównie wysokogórskie murawy nawapienne w strefie

alpejskiej, rzadziej zasiedla ściółkę w izolowanych płatach kosodrzewiny w wyższych partiach strefy subalpejskiej. Przybliża go to do *C. lawrencei* (GISIN, 1963), z którym współwystępuje w tym samym rejonie Tatr (SKARŻYŃSKI 2006) i odróżnia od obecnego w tych górach *C. armata*, który zasiedla przede wszystkim różnego typu lasy i lite zarośla kosodrzewiny. W świetle powyższych danych należy uznać *C. armatissima* za element fauny Polski.

W Polsce został stwierdzony na następujących stanowiskach:

- DV15 Tatry Zachodnie, Gładkie Uplaziańskie (49.240556 N, 19.889444 E), ok. 1600 m n.p.m., 29 VIII 1991, liczne okazy na preparatach mikroskopowych, leg. D. SKARŻYŃSKI, ściółka i grzyby w płacie kosodrzewiny.
- DV15 Tatry Zachodnie, okolice Chudej Turni (49.238333 N, 19.891861 E), ok. 1800 m n.p.m., 18 VI, 19 VIII, 17 IX 2004, liczne okazy na preparatach mikroskopowych, leg. D. SKARŻYŃSKI, wysokogórskie murawy nawapienne z owocnikami grzybów.

W Polsce jak do tej pory stwierdzono występowanie 18 gatunków z rodzaju *Ceratophysella* (STERZYŃSKA i in. 2007, SKARŻYŃSKI i in. 2021). Zaktualizowana lista gatunkowa została przedstawiona poniżej:

- C. armata* (NICOLET, 1841)
- C. armatissima* (GISIN, 1958)
- C. bengtssoni* (ÅGREN, 1904)
- C. cavicola* (BÖRNER, 1901)
- C. denticulata* (BAGNALL, 1941)
- C. engadinensis* (GISIN, 1949)
- C. granulata* STACH, 1949
- C. impedita* SKARŻYŃSKI, 2002
- C. lawrencei* (GISIN, 1963)

- C. luteospina* (STACH, 1920)
C. michalinae SKARŻYŃSKI, 2005
C. mosquensis (BECKER, 1910)
C. neomeridionalis (NOSEK & ČERVEK, 1970)
C. scotica (CARPENTER & EVANS, 1899)
C. sigillata (UZEL, 1891)
C. silvatica RUSEK, 1964
C. stachi Skarżyński, Smolis & Porco, 2021
C. stercoraria STACH, 1963
C. succinea (GISIN, 1949)

PIŚMIENNICTWO

- GISIN H. 1958. Quatre espèces nouvelles de collemboles (Insectes, Aptérygotes) récoltes par M. Marcuzzi dans les Dolomites Italiennes. Atti dell'Instituto Veneto di Scienze Lettere ed Arti, **116**: 85-91.
- GISIN H. 1960. Collembolenfauna Europas. Muséum D'Histoire Naturelle, Genève. 312 ss.
- JORDANA R. 1980. Estudio faunístico del macizo de Quinto Real (Pirineos Occidentales) IV: Género Hypogastrura (Collembola: Hypogastruridae). Publicaciones de Biología de la Universidad de Navarra, Serie Zoológica, **5**: 1-31.
- SKARŻYŃSKI D. 2003. Polymorphism in *Ceratophysella armata* (NICOLET, 1841) from the Tatra Mountains (Poland) (Collembola: Hypogastruridae). Genus, **14** (1): 1-5.
- SKARŻYŃSKI D. 2006. Redescription of *Ceratophysella lawrencei* (GISIN, 1963) (Collembola: Hypogastruridae). Revue Suisse de Zoologie, **113** (2): 291-296.
- SKARŻYŃSKI D., SMOLIS A., KOVÁČ E., PORCO D. 2021. A new European species of *Ceratophysella* (Collembola, Hypogastruridae) revealed by morphological data and DNA barcodes. ZooKeys, **1021**: 1-18.
- STERZYŃSKA M., POMORSKI R.J., SKARŻYŃSKI D., SŁAWSKA M., SMOLIS A., WEINER W.M. 2007. Skoczonki Collembola. (ss. 401-408) [W:] BOGDANOWICZ W., CHUDZICKA E., PILIPIUK I., SKIBIŃSKA E. (red.): Fauna Polski. Charakterystyka i wykaz gatunków. Tom II, Muzeum i Instytut Zoologii PAN, Warszawa.
- ŽIVADINOVIĆ J. 1983a. Fauna Collembola iz porodica Poduridae, Onychiuridae i Isotomidae Donarskog masiva centralne Bosne i njezine karakteristike. Acta Entomologica Jugoslavica, **19** (1-2): 59-73.
- ŽIVADINOVIĆ J. 1983b. Naselja Poduridae, Onychiuridae i Isotomidae (Collembola) planinskih rudina na krečnjacima Dinarida u Bosni i Hercegovini. Acta Entomologica Jugoslavica, **19** (1-2): 75-82.
- ŽIVADINOVIĆ J. 1988. Naselja Collembola iz familija Poduridae, Onychiuridae i Isotomidae u trajnim plohama na vertikalnom profilu Maglica. Godišnjak Biološkog Instituta Univerziteta u Sarajevu, **41**: 109-123.
- ŽIVADINOVIĆ J., ŽIHER-ŠTRBO S. 1988. Naselja Poduridae, Onychiuridae i Isotomidae (Collembola) na planinama Cincar i Vitorog. Godišnjak Biološkog Instituta Univerziteta u Sarajevu, **41**: 125-142.

Wpłynęło: 5 kwietnia 2022
 Zaakceptowano: 31 sierpnia 2022